

ELEMENTE SPECIFICE ALE CONTRACTULUI DE ÎMPRUMUT

Drd. Ovidiu Popescu-Olteanu

Dans la matière des finances publiques, le contrat d'emprunt apparaît comme une entente intervenue entre une personne physique ou morale, en qualité de créateur, d'une part, et l'état, en qualité de débiteur d'autre part, par où la première consent à mettre à la disposition de l'état une somme d'argent, sous la forme d'un emprunt, pour une période déterminée, et la seconde s'engage à restituer ladite somme au terme établi et à acquitter le "prix" convenu pour cela, sous la forme de l'intérêt, des dividendes ou des deux prestations à la fois.

1. Proiectul codului civil stabilește că împrumutul este de două feluri: împrumutul de folosință, numit și comodat, și împrumutul propriu-zis, numit și împrumut de consumație¹. Comodatul este contractul prin care una din părți (numită comodant) remite celeilalte părți (numită comodatar), cu titlu gratuit, un bun, pentru a se servi de el un anumit timp sau pentru o anumită întrebuintare, cu obligația de a-l restitui². Împrumutul de consumație (împrumutul propriu-zis) este un contract prin care o persoană (numită împrumutător), transmite în proprietatea altei persoane (numită împrumutat), o câtime de lucruri fungibile și consumptibile, cu obligația pentru împrumutat de a restitui la scadență o cantitate egală de lucruri, de aceeași specie și calitate³. Împrumutul cu dobândă se constituie ca o particularitate a împrumutului de consumație și presupune faptul că, împrumutătorul pretinde de la împrumutat, pe lângă obligația de restituire, o prestație oarecare, în schimbul transferării proprietății lucrului împrumutat, prestație care constă, de regulă, într-o sumă de bani, numită dobândă. De aceea, împrumutul cu titlu oneros poartă numele de împrumut cu dobândă, cu privire la care prin derogare sau în completarea regulilor prevăzute pentru împrumutul de consumație cu titlu gratuit, se aplică unele norme speciale stabilite în codul civil (art.1587-art.1590 C.C.), respectiv (art.1706-art.1709 P.C.C.) sau alte acte normative.

2. În materia finanțelor publice, contractul de împrumut apare ca o înțelegere intervenită între o persoană fizică sau juridică, în calitate de creditor, pe de o parte, și stat, în calitate de debitor, pe de alta, prin care prima consimte să pună la dispoziția statului o sumă de bani, sub formă de împrumut, pe o perioadă determinată, iar acesta din urmă se angajează să o restituie la termenul stabilit și să achite „prețul” convenit, sub forma dobânzii, a câștigurilor, sau sub forma ambelor prestații⁴.

3. Comodatul face parte din categoria contractelor reale, pentru încheierea lui fiind necesară atât realizarea acordului de voință, cât și predarea (tradițiunea) lucrului care formează obiectul contractului.⁵ Obligația de restituire nu se poate naște câtă vreme lucrul nu a fost efectiv predat. Numai în acele cazuri în care lucrul se află (indiferent cu ce titlu) în

---

¹Art. 1684 P.C.Civ.

²Art. 1686 alin. 1, P.C.Civ.

³F. Deak, Tratat de drept civil.Contractele speciale, Ed. Actami, București, 1999, p.383

⁴I.Văcărel (coordonator), Finanțe publice, Ed. didactică și pedagogică, R.A., București, 1992, op.cit.

⁵F. Deak, Tratat de drept civil.Contractele speciale, Ed. Actami, București, 1999, p. 367

posesiunea sau detinutia comodatului, contractul real (de împrumut, depozit, etc..) se poate încheia solo consensu.⁶ De exemplu, după încheierea contractului de vânzare – cumpărare, lucrul este lăsat în folosință gratuită a vânzătorului. Prin urmare, în materia contractelor reale, predarea este o condiție ad validitatem, ea nefiind o obligație izvorâtă din contract, cum se întâmplă în materia contractelor consensuale (de exemplu, vânzarea – cumpărarea).

Pe de altă parte, contractele reale pot fi precedate de o promisiune, de un antecontact (de comodat, de împrumut de consumație, etc..), care se poate perfecta prin simplul consimțământ al părților și creează obligația (de a face) de a încheia în viitor, în condițiile stabilite, contractul real. Fiind un antecontract, va fi guvernat nu de regulile aplicabile contractului real proiectat, ci de regulile generale, de exemplu, art.1191 și urm. C.C. în privința dovezilor, art. 1075 și urm. C.C. în ceea ce privește răspunderea debitorului pentru neexecutare, etc. În acest sens, art. 1685 P.C.C. menționează expres faptul că, dacă prin lege nu se prevede altfel, convenția (adică promisiunea de a împrumuta) neurmată de remiterea bunului către împrumutat nu valorează împrumut și oferă beneficiarului promisiunii numai dreptul la daune – interese, dacă dovedește un prejudiciu.

Ca și comodatul, împrumutul de consumație este un contract real, predarea lucrurilor fungibile (de gen) și consumabile potrivit naturii lor, fiind necesară pentru însăși formarea contractului (predarea este, deci, o condiție ad validitatem). În cazul împrumuturilor bănești, predarea cu titlu de împrumut, în vederea încheierii contractului, se poate face și prin predarea titlului la purtător (de ex., obligațiuni CEC sau carnet CEC la purtător) ori prin predarea carnetului nominalizat pe numele împrumutatului sau trecut la clauza de împuternicire, asemănător soluțiilor admise în practică în materie de dar manual. Esențial este ca împrumutatul să poată dispune de sumele împrumutate din momentul acordării împrumutului.⁷

Împrumutul de stat are un caracter contractual, în sensul că împrumutul exprimă acordul de voință al părților. Specificul contractului de împrumut în materia finanțelor publice constă în faptul că, anumite elemente ale contractului de împrumut (cum ar fi: condițiile de emisiune și rambursare, forma și mărimea venitului pe care-l asigură, precum și alte avantaje acordate împrumutătorilor) se stabilesc, în mod unilateral, de organele de decizie competente ale statului, fără consultarea prealabilă a subscriitorilor potențiali. Persoanele interesate pot să accepte sau să refuze în bloc condițiile stabilite de stat, dar nu pot pretinde să li se asigure un tratament preferențial față de ceilalți subscriitori.⁸

Acest lucru se datorează, în principal, poziției de inegalitate juridică pe care se află părțile, în relațiile speciale ce au loc între ele. Astfel, spre deosebire de raportul juridic civil, în care părțile se află pe poziție de egalitate juridică, în cazul raporturilor juridice de drept financiar, subiecții, persoane fizice sau juridice, se află, de regulă, într-un raport de subordonare față de stat, reprezentat de organele sale cu atribuții în domeniul activității financiare. Poziția autoritară de reprezentant al intereselor financiare publice a statului este o expresie a regimului de drept public al raporturilor juridice ce se stabilesc în temeiul și în aplicarea normelor dreptului financiar public.

Revenind la caracterul contractual al împrumuturilor de stat, trebuie precizat faptul că simplul acord de voință nu este suficient pentru încheierea valabilă a contractului, acesta fiind supus anumitor formalități.

⁶ Art. 1593 alin. 3, C. civ.

⁷F. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1999, p. 383

⁸Marcel Drăcea, Dorel Berceanu, Nicolae Sichega, Tudor Ciurezu, *Finanțe publice*, Ed. Universitaria, Craiova, 2000, op.cit, loc. cit.

De exemplu, dacă ar fi să ne raportăm la împrumuturile de stat, contractate direct, pe piața internă, sub forma emisiunii titlurilor de stat materializate, prin vânzarea prin subscripție publică, oferta de vânzare ar trebui să cuprindă următoarele elemente de identificare ale emisiunii: denumirea titlurilor, data emisiunii, valoarea sa, forma împrumutului (cu dobândă, sau discount), rata dobânzii, modalitățile de calcul ale acesteia, scadența, etc..⁹

O a treia precizare vizează caracterul facultativ al împrumuturilor de stat, în sensul că, la fel ca în materie civilă, și în materia finanțelor publice, încheierea contractului de împrumut nu este obligatorie.

Istoria a cunoscut, însă, și cazuri de împrumuturi forțate, când subscrierea nu a fost lăsată la latitudinea subscriitorilor, ci a avut un caracter obligatoriu (cum este cazul împrumuturilor pentru refacerea economiei distruse de calamități naturale, înlăturarea urmărilor unei crize economice de mare amploare, etc.)

Întrucât condițiile de emisiune și rambursare ale unor asemenea împrumuturi sunt mai puțin atractive decât în împrejurările normale, pentru plasarea acestora se desfășoară o amplă acțiune de popularizare; mai mult, uneori, subscriitorii sunt puși în situația de a alege între un impozit forfetar extraordinar, definitiv și nerambursabil, și un împrumut de stat rambursabil și cu o dobândă sub nivelul pieței.

4. Comodatul este un contract esențialmente gratuit¹⁰. Dacă s-ar stipula o contravaloare pentru folosința lucrului, contractul s-ar transforma într-un contract de locațiune de lucruri. În acest sens, art. 1686 alin 2 P.C.C. stipulează expres, că, dacă s-a convenit vreo plată, contractul este prezumat a fi o locațiune. Din caracterul esențialmente gratuit al contractului rezultă că comodatarul nu este obligat să plătească nici contravaloarea uzurii lucrului, rezultată din folosirea acestuia pentru destinația convenită. Gratuitatea contractului nu se opune, însă, stipulării în contract a unei sume de bani care să reprezinte echivalentul uzurii suferite de lucru din cauza folosinței.

Supportarea contravalorii uzurii de către comodatar (în cazul lucrurilor susceptibile de uzură prin folosință) nu transformă comodatul într-un contract cu titlu oneros, ci reprezintă o concretizare a obligației de restituire a lucrului în starea în care a fost predat. O asemenea stipulație este admisă, implicit (și într-o altă formă) de art. 1567 C.C. care permite prețuirea lucrului în funcție de valoarea din momentul contractării. Prin urmare, cheltuielile de folosință (de întreținere) cad în sarcina comodatarului (art. 1568 C.C. și art. 1693 din P.C.C.) iar cele extraordinare, necesare și utile, în sarcina comodantului (art. 1574 C.C. și art. 1693 alin 2 P.C.C.).

Împrumutul de consumație (propriu-zis) poate fi cu titlu gratuit sau cu titlu oneros. În acest sens art. 1699 alin 1 P.C.C. prevede posibilitatea ca împrumutul să fie cu titlu oneros, atunci când s-a prevăzut că se acordă cu dobândă. Împrumutul cu dobândă este esențialmente oneros; art. 1699 alin 3 P.C.C. precizează expres: împrumutul care are ca obiect o sumă de bani se prezumă a fi făcut cu titlu oneros.

Împrumutul de stat are un caracter remunerator¹¹. Împrumutul de stat asigură deținătorilor de înscriri publice, pe lângă rambursarea sumei împrumutate, și o anumită contraprestație. Pentru a putea intra în posesia sumei de bani care îi lipsește și a o folosi potrivit trebuințelor sale, statul se angajează să achite sistematic deținătorilor de înscriri publice, „prețul” acestei folosințe. „Prețul” la care ne referim îmbracă forma dobânzii, forma câștigului, ori ambele forme, după caz, la care se adaugă adesea și alte avantaje

---

⁹Art. 12 p 1, Legea nr. 281/1991

¹⁰Art. 1561 C.Civ.; art. 1686 alin. 2, P.C.Civ.

¹¹I. Văcărel (coordonator), Finanțe publice, Ed. didactică și pedagogică, R.A., București, 1992, op.cit.

materiale. Uneori, avantajele oferite de stat la lansarea unui împrumut sunt ulterior restrânse. Astfel, în condițiile scăderii ratei dobânzii pe piața capitalului de împrumut, în perioada de criză sau depresiune, statul poate proceda la conversiunea datoriei sale: preschimbă înscrisurile unui împrumut vechi cu o dobândă ridicată cu înscrisuri ale unui împrumut nou cu o dobândă mai redusă. Alteori, avantajele materiale inițial oferite de stat creditorilor săi se diminuează ca urmare a deprecierii accelerate pe care o suferă moneda în care a fost contractat împrumutul. Deși statul achită în mod sistematic dobânda aferentă și rambursează ratele scadente ale împrumutului, totuși, sumele ce revin deținătorilor de înscrisuri publice au o putere de cumpărare mai mică decât cea încredințată de aceștia statului la lansarea împrumutului.

5. Comodatul este un contract unilateral, deoarece din momentul încheierii naște obligații numai pentru comodatari¹². Contractul rămâne unilateral chiar dacă, ulterior încheierii, se nasc anumite obligații și în sarcina comodantului (obligații post contractuale) datorită unui fapt posterior și accidental, care nu derivă din voința comună a părților (de exemplu, cheltuielile de conservare a lucrului), ci dintr-o cauză contractuală: gestiunea de afaceri, îmbogațirea fără temei, delictul civil. Împrumutul de consumație, cât și cel cu dobândă, au un caracter unilateral ca și comodatul, chiar dacă sunt cu titlu oneros, deoarece, atât obligația de restituire, cât și obligația de plată a dobânzilor incumbă împrumutatului.

Împrumutul de stat are un caracter rambursabil¹³. Ca mijloc de procurare a resurselor bănești de care statul are nevoie, împrumutul se caracterizează prin aceea că se restituie, la termenul fixat, persoanelor fizice și juridice care l-au acordat.

La plasarea unui împrumut, statul stabilește termenul de rambursare al acestuia, care poate fi mai apropiat sau mai îndepărtat, în funcție de evoluția previzibilă a veniturilor și cheltuielilor publice. De la această regulă fac excepție împrumuturile perpetue, la emiterea cărora angajamentul statului se limitează la plata unei anumite dobânzi creditorilor săi, pe o perioadă nedeterminată, fără să se stabilească un termen de restituire a împrumutului propriu-zis. Lipsa unui angajament expres de rambursare a unui asemenea împrumut nu împiedică, însă, statul împrumutat să răscumpere la bursă înscrisurile împrumutului respectiv în momentul în care această operațiune prezintă conveniență economică.

---

¹²F. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1999, p. 369

¹³Gheorghe Matei, Marcel Drăcea, Raluca Drăcea, *Finanțe publice*, Ed. Universitaria, p. 208